

πολιτισμός

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες 76

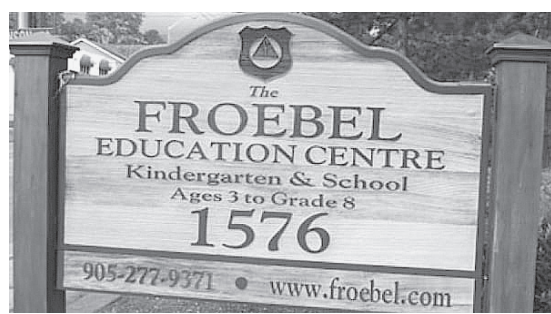
Μια βραδιά στο Σχολείο της κυρίας Αμαλίας

Μια υποχρέωση του Ρεθύμνου απέναντι στην εκπαιδευτική του ιστορία έρχεται να καλύψει η εκδήλωση που πραγματοποιείται αύριο **Σάββατο 13 Οκτωβρίου στις 7.00 μ.μ.** στα πλαίσια των Ημερών Ρεθύμνου 2018. Η εκδήλωση διοργανώνεται σε συνεργασία με το Σχολικό Μουσείο του Δήμου Ρεθύμνης, στην οδό Τσουδερών, μπροστά στο «Peri Boutique Hotel», στις εγκαταστάσεις του οποίου περιλαμβάνεται το αναπαλαιωμένο παλιό διδακτήριο του Σχολείου Μανουσάκη. Όσοι συμμετέχοντες προσέλθουν από τις 6.00 μ.μ. μέχρι την ώρα έναρξης της εκδήλωσης, θα έχουν τη δυνατότητα να το επισκεφθούν, χωρισμένοι σε μικρές ομάδες. Σε περίπτωση κακοκαιρίας η εκδήλωση θα πραγματοποιηθεί κανονικά, στις 7.00 μ.μ., στο «Σπίτι του Πολιτισμού».

Ο τίτλος της είναι **Μια βραδιά στο Σχολείο της κυρίας Αμαλίας**. Πρόκειται, βέβαια, για το δημοτικό σχολείο της Αμαλίας Μανουσάκη-Ζαννιάκη με το προσαρτημένο νηπιαγωγείο του. Το σχολείο αυτό αποτελεί ορόσημο στην ιστορία του Ρεθύμνου της περιόδου 1899-1965, περισσότερο εξαιτίας των μεθόδων που εφάρμοσε, οι οποίες εμπνεύονταν από τα παιδαγωγικά συστήματα του Φρειδερίκου Φρέμπελ και της Μαρίας Μοντεσόρι.

Ας μου επιτραπεί ως εκπαιδευτικός να αναφέρω εδώ ότι και τα δύο αυτά παιδαγωγικά συστήματα, τα οποία δεν τυχάνουν σήμερα εφαρμογής στην Κρήτη, εξακολουθούν να βρίσκονται στην πρωτοπορία της ευρωπαϊκής εκπαίδευσης, με εκατοντάδες νηπιαγωγεία και πρωτοβάθμια σχολεία να λειτουργούν με βάση τις παιδαγωγικές τους αρχές στην Ευρώπη αλλά και σε άλλες ηπείρους. Αυτές μπορούν να συνοψιστούν στον σεβασμό στις ικανότητες των παιδιών να αναπτυχθούν από μόνα τους και στην αναγκαιότητα χρήσης του πολυαισθητηριακού περιβάλλοντος του «νηπιακού κήπου».

Η εκδήλωση θα ξεκινήσει με την εισήγηση -με παράλληλη προβολή εικόνων- του συντάκτη των Αναδιφήσεων «Ιδιωτικών Σχολείων Η Αθηνά». Εξήντα χρόνια στην πρωτοπορία της ρεθεμνιώτικης εκπαίδευσης». Στη συνέχεια η **Κατερίνα Τσακάλη-Δομαζάκη** θα διαβάσει ένα σημαντικό σχετικό κείμενο από τη σειρά άρθρων του Κώστα Μαμαλάκη «Σαν επίλογος. Από τις μεγάλες ώρες του Ρεθύμνου». Θα ακολουθήσει η αφήγηση των εμπειριών που αποκόμισε από το σχολείο η μαθήτριά του, συνταξιούχος καθηγήτρια, **Εύα Περγυράκη** (φωτογραφία), και η ακρόαση ηχογραφημένων εντυπώσεων νηπιαγωγών και διδασκαλισών που το υπηρέτησαν. Στο τελεσίωμα της εκδήλωσης οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευκαιρία να πάρουν το μικρόφωνο και να καταθέσουν της δικές της αναμνήσεις.

Παρακάτω θα επιχειρήσουμε να συνθέσουμε μια σύντομη χρονολογική γραμμή του Σχολείου, με τη βοήθεια φωτογραφιών που έχουμε συγκεντρώσει κατά καιρούς αλλά και άλλων που 17 ευγενικοί Ρεθεμνιώτες, που διετέλεσαν μαθητές και εκπαιδευτικοί του, έθεσαν υπόψη μας τον τελευταίο καιρό για τις ανάγκες της εκδήλωσης. Πρόκειται για τους **Ευπραξία Γαγάνη, Κωστή Δασκαλάκη, Γιάννη Δρανδάκη, Γιώργο Εκκεκάκη, Ασπασία Θωμαδάκη, Κωστή Καλλέργη, Θωμά Κρεβετζάκη, Γιώργο Λιονή, Πέτρο Μακρυνάκη, Ελευθερία Μανουδάκη-Σταυρούλακη, Άννα Μουντριανάκη-Τζαγκαράκη, Χάρη Παπαδάκη, Εύα Περγυράκη, Ανδρέα Σμαραγδάκη, Ευριδίκη Κούνουπα-Τζιράκη, Τάκη Φραντζεσκάκη, τις αδελφές Μπούμπα και Γιολάντα Χατζηγηργόρη** και όσους άλλους είναι πιθανόν να μη θυμάμαι αυτή τη στιγμή.

Η Αμαλία Μανουσάκη, διευθύντρια του νηπιαγωγείου Ρεθύμνης, φωτογραφίζεται καθισμένη τιμητικά δίπλα στον Πρίγκιπα Γεώργιο κατά την επίσκεψή του στο Ρέθυμνο το έτος 1899. Το νηπιαγωγείο της, πρόδρομος της «Αθηνά», τελούσε υπό την προστασία της βασιλίσσας των Ελλήνων Όλγας και χρηματοδοτούνταν από τις Ρωσικές αρχές Κατοχής.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΝ
www
ΑΜΑΛΙΑΣ ΜΑΝΟΥΣΑΚΗ
www
ΕΝ ΡΕΘΥΜΝΗ
www
(Όδος Ήλυσάβετ αριθ. 20)
(Οικία εφ'εξωρος μετά μικρού κήπου).

Εδώ εικονίζεται το δεύτερο κτήριο που στέγαζε το εκπαιδευτήριο από το έτος 1908 μέχρι το 1965. Μέχρι τότε χρησιμοποιούνταν ως λέσχη των Ρώσων αξιωματικών. Ως πρώτο διδακτήριο του Σχολείου είχε χρησιμοποιηθεί η γνωστή μας κατοικία της Μαρίας Τσιριμονάκη, στη σημερινή οδό Δασκαλογιάννη (τότε Ελισάβετ).

Φωτογραφία των νηπίων του Σχολείου το έτος 1911. Κρατούν παιδαγωγικά παιχνίδια, τα λεγόμενα «φρεβελιανά δώρα». Τρίτος από αριστερά διακρίνεται ο Παντελής Πρεβελάκης, δίπλα στον μεγαλύτερο αδελφό του Νίκο, που τον κρατάει προστατευτικά από τα χέρια.

Φωτογραφία του σχολικού έτους 1911-12. Γύρω από την κυρία Αμαλία αναπτύσσονται τα Βαλαράκια (Γιώργος, Μιχάλης, Θεμιστοκλής, Αιμιλία), τα Κουνουπάκια (Γιώργος και Φερνάνκη), τα Καλοκαιρινάκια (Γιώργος, Μαρία και Καίτη), ο μετέπειτα γιατρός, Μιχαήλ Μαρούλης, ο Γιώργος Πρεβελάκης, η Ιωάννα Τσουδερού-Παπαδάκη, η Αιμιλία Παπαδάκη, η Μαρία Σπανδάγου κ.ά.

ΙΔΙΩΤ. ΕΚΠ. ΔΙΔΑΚΤΗΡΙΟΝ
ΑΜΑΛΙΑΣ Κ. ΖΑΝΝΙΑΚΗ
(Έτος σχολικόν 1919-1920)
Έγγραφοι από 2-14 Σεπτεμβρίου
Οδοίς έγγράφεται πέραν της 1^{ης} Οκτωβρίου
Φοιτησις από της 15ης Σεπτεμβρίου
Έναρξις τακτικῶν μαθημάτων 1η Οκτωβρίου
Διδασκτρα ὑποχρεωτικὰ ἐπὶ 10 μῆνας
Νηπιαγωγέον ὄρ 6
Α. τάξις » 7
Β. » » 8
Γ. » » 9
Δ. » » 10
Ε. » » 12
Στ. » » 15
Ἡ Γαλλικὴ γλῶσσα θὰ διδάσκηται εἰς ὅλας τὰς τάξεις καὶ εἰς τὸ Νηπιαγωγέον
25-1 Τ' Δευθύντρια
ΑΜΑΛΙΑ Κ. ΖΑΝΝΙΑΚΗ

Επτά χρόνια αργότερα, τον Σεπτέμβριο του 1919, ο Μεγάλος Πόλεμος έχει τελειώσει, το Σχολείο έχει αντέξει και το πείραμα της λειτουργίας ενός ιδιωτικού σχολείου στο Ρέθυμνο έχει πετύχει. Η κυρία Αμαλία προσκαλεί να γονεΐς να της στείλουν τα παιδιά τους κατά το νέο σχολικό έτος, χρησιμοποιώντας και το δέλεαρ της διδασκαλίας της γαλλικής γλώσσας.

Δώδεκα χρόνια αργότερα, το 1931, η Αμαλία Μανουσάκη-Ζαννιάκη, σε προχωρημένη πια ηλικία, φωτογραφίζεται ανάμεσα στα μαθητοῦδιά της, τα οποία φορούν την αγαπημένη ναυτική στολή του Σχολείου.

Δύο χρόνια πριν την είσοδο της Ελλάδας στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο τίποτα δεν προημνεί τα επερχόμενα δεινά στον κήπο του Σχολείου «Αθηνά», όπου οι 57 μαθητές και μαθήτριάς του φωτογραφίζονται δύο μήνες πριν από το κλείσιμο του σχολικού έτους.

Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος και ο Εμφύλιος είναι πια πίσω, αφού βρισκόμαστε στο έτος 1951. Η κυρία Αμαλία έχει πεθάνει τέσσερα χρόνια πριν. Τρεις δασκάλες του τετραθέσιου Σχολείου, μαζί με τη διευθύντριά του Μαρία Γκαγκαουδάκη και τη νηπιαγωγό, ποζάρουν με τα μαθητοῦδιά τους, που δεν έχουν όμως την πολυτέλεια να φορούν ομοιόμορφη στολή. Στα δεξιά τους διακρίνεται η χαρακτηριστική σκάλα του διδακτηρίου.

Το έτος 1956 η οικονομική και κοινωνική κατάσταση έχει αρχίσει να εξομαλύνεται και αυτό αντικατοπτρίζεται και στην εμφάνιση των μαθητών του Σχολείου, μερικοί από τους οποίους δεν βρίσκονται πια στη ζωή.

Ένα χρόνο αργότερα η μόλις αποφοιτήσασα δασκάλα Ευγενία Ζαμπετάκη φωτογραφίζεται στις γυμναστικές επιδείξεις του Σχολείου στον περίβολο της Σχολής Χωροφυλακής με τα μαθητοῦδιά της, ντυμένα και πάλι ομοιόμορφα, με το διακριτικό Α (=Αθηνά) του Σχολείου να στολίζει το στήθος τους.

Το έτος 1964 το τέλος του «ιδιωτικού Σχολείου Η Αθηνά» είναι πια πολύ κοντά αλλά οι μαθητές του υπό τον Γιάννη Δρανδάκη κρατούν ψηλά τη σημαία του, παρελαύνοντας στη Λεωφόρο Κουντουριώτου. Όπως περήφανα είναι και οι σημερινοί Ρεθεμνιώτες της τρίτης ηλικίας, που είχαν την ευκαιρία να καθίσουν στα θρανία του, να παίξουν στον κήπο του και να πάρουν μέρος στις θεατρικές του παραστάσεις.

Πατί το «Σχολείο της Κυρίας Αμαλίας», όπως καθιερώθηκε να αναφέρεται, δεν ήταν σαν άλλα ιδιωτικά σχολεία, που προορίζονταν για μαθητές που «δεν έπαιρναν τα γράμματα». Ήταν **ένα σχολείο για όσες οικογένειες αποζητούσαν μια καλύτερη εκπαίδευση για τα παιδιά τους** και οι οποίες έκοβαν τα περίσσια έξοδα και έκαναν τις αναγκαίες οικονομίες, προκειμένου να εξοικονομήσουν τα απαραίτητα δίδακτρα. Όμως το όφελος ήταν οπωσδήποτε ανυπολόγιστο, όπως θα το εκφράσουν -πιστεύουμε- οι απόφοιτοι του αύριο Σάββατο στην εκδήλωση, για την οποία χρειάστηκε να περάσουν 53 χρόνια για να πραγματοποιηθεί. Όπως το έχουμε ξαναπεί και ξαναγράψει: **οι Ρεθεμνιώτες μπορεί να είμαστε λίγο αργόσυρτοι, επιλήθμονες όμως και αγνώμονες δεν είμαστε!**

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας strharis@yahoo.gr, 2831055031